

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta
Complectens Primam Secundæ, & Secundam Secundæ Summæ
Theologiæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

4 Vtrum ipse timor timeri possit.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72759](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72759)

ut praesens, unde Philosophus dicit in 2. Rhetoric. * Quod illi, qui iam decapitantur, non timent, uidentibus sibi necessitatem mortis imminere. Sed ad hoc quod aliquis timeat, oportet adesse aliquam spem salutis: sic igitur malum naturae non timetur, quia non apprehendit ut futurum. Si uero malum naturae, quod est corruptivum, apprehendatur ut propinquum, & tamen cum aliqua spe euasione, tunc timebitur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod malum naturae quandoque non provenit a natura, ut dictum est, secundum tamen quod a natura provenit, etsi non ex toto uitari possit, potest tamen diffolui, & sub hac spe potest esse consilium de uitatione ipsius.

AD II. Dicendum, quod malum naturae etsi semper immincat, non tamen semper imminet de propinquo, & ideo non semper timetur.

AD III. Dicendum, quod mors, & alii defectus naturae proueniunt a natura uersali, quibus tamen repugnat natura particularis quantum potest: & sic ex inclinatione particularis naturae est dolor, & tristitia de huiusmodi malis, cum sunt praesentia, & timor si immincat in futurum.

ARTICVLVS III.

Vtrum timor sit de malo culpae.

AD TERTIVM sic proceditur. Vt quod timor possit esse de malo culpae. Dicitur enim Augustinus super Canonicam Io. 8. quod timore casto timet homo separationem a Deo: sed nihil separat nos a Deo nisi culpa, secundum illud Iesai. 59. Peccata uestra diuiserunt inter uos, & Deum uestrum. ergo timor potest esse de malo culpae.

¶ 2. Praet. Tullius dicit in 4. de Tusculanis quod de illis timemus cum futura sunt, de quorum praesentia tristamur: sed de malo culpae potest aliquis dolere, uel tristari, ergo etiam malum culpae aliquis potest timere.

¶ 3. Praet. Spes timori opponitur: sed spes potest esse de bono uirtutis, ut patet per Philosophum in 9. Ethic. * & Apostolus dicit ad Gal. 5. Confido de uerbis in Domino, quod nihil aliud sapietis. ergo etiam timor potest esse de malo culpae.

¶ 4. Praet. Verecundia est quaedam species timoris, ut supra dictum est: sed uerecundia est de turpi facto quod est malum culpae. ergo & timor.

SED CONTRA est, quod Philosophus dicit in 2. Rhetoric. * quod non omnia mala timentur, puta, si aliquis erit iniustus, aut tardus.

RESPON. Dicendum, quod sicut supra dictum est, * Sicut obiectum spei est bonum futurum arduum, quod quis potest adipisci, ita timor est de malo futuro arduo, quod non potest de facili uitari. Ex quo potest accipi, quod id quod omnino subiaceret potestati & uoluntati nostrae, non habet rationem terribilem: sed illud solum est terribile, quod habet causam extrinsecam. malum autem culpae propriam causam habet uoluntatem humanam, & ideo proprie non habet rationem terribilem: sed quia uoluntas ab aliquo exteriori potest inclinari ad peccandum si illud inclinans habeat magnam uim ad inclinandum, secundum hoc poterit esse timor de malo culpae, in quantum est ab exteriori causa, puta, cum aliquis timet commorari in societate malorum, ne ab eis ad peccandum inducatur: sed proprie loquendo, in tali dispositione magis timet homo seductionem, quam culpam secundum propriam rationem, id est in quantum est uoluntaria: sic enim non habet, ut timetur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod separatio

A a Deo est quaedam poena consequens peccatum, & omnis poena aliquo modo est ab exteriori causa.

AD SECUNDVM dicendum, quod tristitia & timor in uno conueniunt, quia utrunque est de malo: differunt autem in duobus. In uno quidem, quia tristitia est de malo praesenti. timor de malo futuro. In alio uero, quia tristitia cum sit in concupiscibili, respicit malum absolute, unde potest esse de quocumque malo siue paruo, siue magno: timor uero cum sit in irascibili, respicit malum cum quadam arduitate, seu difficultate, quae tollitur, in quantum aliquid subiaceret uoluntati: & ideo non omnia timemus quae sunt futura, de quibus tristamur cum sunt praesentia; sed aliqua, quae sunt ardua.

AD TERTIVM dicendum, quod spes est de bono quod quis potest adipisci. Potest autem aliquid adipisci bonum uel per se, uel per alium; & ideo spes potest esse de actu uirtutis, qui est in potestate nostra constitutus: sed timor est de malo quod non subiaceret nostrae potestati: & ideo semper malum quod timetur, est a causa extrinseca, bonum autem quod speratur, potest esse & a causa intrinseca, & a causa extrinseca.

AD QUARTVM Dicendum, quod sicut supra dictum est, * uerecundia non est timor de actu ipso peccati, sed de turpitudine uel ignominia, quae consequatur ipsum, quae est a causa extrinseca.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum timor ipse timeri possit.

AD QUARTVM sic proceditur. Vt quod timor timeri non possit. Omne enim quod timetur, timendo custoditur, ne amittatur, sicut ille qui timeat amittere sanitatem, timendo custodit eam. si igitur timor timeatur, timendo se custodiat homo, ne timeat, quod uideatur esse inconueniens.

¶ 2. Praet. Timor est quaedam fuga: sed nihil fugit se ipsum. ergo timor non timet timorem.

¶ 3. Praet. Timor est de futuro: sed ille qui timet, iam habet timorem. non ergo potest timere timorem.

SED CONTRA est, quod homo potest amare amorem, & dolere de dolore. ergo et pari ratione potest timere timorem.

RESPON. Dicendum, quod sicut dictum est, * Illud solum habet rationem terribilem, quod ex causa extrinseca prouenit, non autem quod prouenit ex uoluntate nostra. Timor autem partim prouenit ex causa extrinseca, & partim subiaceret uoluntati; prouenit ex causa extrinseca, in quantum est passio quaedam consequens phantasia imminens mali, & secundum hoc potest aliquis timere timorem, ne. i. immincat ei necessitas timendi propter ingruentiam alicuius excellentis mali: subiaceret autem uoluntati, in quantum appetitus inferior obedit rationi, unde homo potest timorem repellere, & secundum hoc timor non potest timeri, ut dicit Augustinus in li. 83. q. * Sed quia rationibus, quas inducit, aliquis posset uti ad offendendum, quod timor nullo modo timeatur, id ad eas respondendum est.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod non omnis timor est unus timor: sed secundum diuersa, quae timeantur, sunt diuersi timores. nihil ergo prohibet, quin in uno timore aliquis praeseruet se ab alio timore, & sic custodiat se non timere tunc illo timore.

AD SECUNDVM Dicendum, quod cum sit alius timor quo timetur malum imminens, & alius timor quo timeat ipse timor mali imminens, non sequitur quod idem fugiat se ipsum, uel quod sit idem fuga suspensus.

AD TERTIVM dicendum, quod per diuersitatem timorum

li. 2. Rhet. e. 5. circa med. tom. 6.

li. 2. q. 14. ar. 1. cor. Tra. 1. circa med. diu. to. 9.

li. 4. in fol. 3. a. prim. li.

Ca. 4. parum anc. med. tom. 5.

q. 4. ar. 4.

C. 5. in prin. tom. 9.

q. 4. ar. 1.

li. 83. q. 1. tom. 4.

q. 4. ar. 4. ad 2. & 3.

Art. preced.

q. 33. tom. 4.

morum iam dictam, timore presenti potest homo F
timere futurum timorem.

ARTICVLVS V.

Vtrum ea, contra qua non est remedium, magis timeantur.

Vtrum repentina magis timeantur.

Infr. q. 48.
art. 3. ad 3.

Cap. 5. ante
med. to. 6.

Ca. 8. in fin.
tom. 5.

Ca. 6. a med.
tom. 1.

Artic. 3.

li. 1. aliquā-
tulum a me-
dio.

Toto citato
in argum.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur: quod insolita & repentina non sint magis terribilia. Sicut enim spes est de bono, ita timor est de malo, sed experientia facit ad augmentum spei in bonis. ergo etiam facit ad augmentum timoris in malis.

¶ 2 Præter. Philosophus dicit in 2. Rhet. * quod magis timeantur non qui acuta sunt ira, sed mites & astuti: constat autem quod illi qui acuta ira sunt, magis habent subitotus motus. ergo ea quae sunt subita, sunt minus terribilia.

¶ 3 Præter. Quae sunt subita, minus considerari possunt: sed tantum aliqua magis timeantur, quantum magis considerantur. unde Philosophus dicit in 3. Ethi. * quod aliqui videntur fortes propter ignorantiam, qui si cognouerint quod aliud sit, quam suspicantur, fugiant. ergo repentina minus timeantur.

SED CONTRA est, quod Aug. dicit in 2. Confes. * Timor insolita & repentina exhorrescit, rebus quae amantur aduersantia, dum precauet securitati.

RESPON. Dicendum, quod sicut supra dictum est, * obiectum timoris est malum imminens, quod non de facili repellitur: hoc autem ex duobus contingit, scilicet ex magnitudine mali, & ex debilitate timentis: ad utrumque autem horum operatur, quod aliquid sit insolitum & repentinum. Primum quidem facit ad hoc, quod malum imminens maius appareat. Omnia enim corporalia & bona, & mala quantum magis considerantur, minora apparent, & ideo sicut propter diuturnitatem dolor praesentis mali mitigatur, ut patet per Tullium in 3. de Tullul. quaestione: * ita et ex praemeditatione minuitur timor futuri mali. Secundum, aliud esse insolitum & repentinum facit ad debilitatem timentis, in quantum subtrahit remedia, quae homo potest praeparare ad repellendum futurum malum, quod esse non possunt, quoniam ex improviso malum occurrit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod obiectum spei est bonum, quod quis potest adipisci: & ideo ea quae augmentant potestatem hominis, nata sunt augere spem, & eadem ratione diminuerent timorem, quia timor est de malo, cui non de facili potest resisti. Quia igitur experientia facit hominem magis potentem ad operandum, ideo sicut auget spem, ita diminuit timorem.

AD SECVDVM Dicendum, quod illi qui habent iram acutam, non occultant eam: & ideo nocumeta ab eis illata non ita sunt repentina, quin prauidcantur, sed homines mites & astuti occultant iram: & ideo nocumentum quod ab eis imminet, non potest prauideri, sed ex improviso aduenit. & propter hoc Philosophus * dicit, quod tales magis timeantur.

AD TERTIVM Dicendum, quod per se loquendo, bona uel mala corporalia in principio maiora apparent, cuius ratio est, quia unumquodque magis apparet contrario iuxta se posito. unde cum aliquis a paupertate ad diuitias transit, propter paupertatem praexistentem diuitias magis aestimat: & e contrario, diuites statim ad paupertatem deuenientes, eam magis horrent, & propter hoc malum repentinum magis timeantur, quia magis uidetur esse malum. sed potest propter aliquod accidens contingere, quod magnitudo alicuius mali, lateat, puta, cum hostes se insidiosum occultant, & tunc uerum est, quod malum ex diligenti consideratione sit terribilius.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur, quod ea quae non habent remedium, non sint magis timeanda. Ad timorem enim requiritur, quod remaneat aliqua qua spes salutis, ut supra dictum est: * sed in malis quae non habent remedium, nulla remanet spes salutis. ergo talia mala nullo modo timeantur.

¶ 2 Præter. Malo mortis nullum remedium adhiberi potest. non enim secundum naturam potest esse reditus a morte ad uitam, non tamen mors maxime timeatur, ut dicit Philosophus in 2. Rhet. * non ergo ea magis timeantur, quae remedium non habent.

¶ 3 Præter. Philosophus dicit in 1. Eth. * quod non est magis bonum quod est diuturnius, eo quod est unius diei: neque quod est perpetuum, eo quod non est perpetuum. ergo eadem ratione neque maius malum: sed ea quae non habent remedium, non uidentur differre ab aliis nisi propter diuturnitatem, uel perpetuitatem. ergo propter hoc non sunt peiora, uel magis timeanda.

SED CONTRA est, quod Philosophus dicit in 2. Rhet. * quod omnia timeanda sunt terribiliora, quaecumque, si peccauerint, corrigi non contingit, aut quorum auxilia non sunt, aut non facilia.

RESPON. Dicendum, quod obiectum timoris est malum. unde illud quod facit ad augmentum mali, facit augmentum timoris: malum autem augetur non solum secundum speciem ipsius mali, sed etiam secundum circumstantias, ut ex supra dictis apparet. * Inter ceteras autem circumstantias diuturnitas, uel etiam perpetuitas magis uidetur facere ad augmentum mali. Ea enim quae sunt in tempore, secundum durationem temporis quodammodo mensurantur. unum, si pati aliquid in tempore tanto est malum, pati idem in duplo tempore apprehenditur ut duplatum. & secundum hanc rationem pati idem in infinito tempore, quod est perpetuo pati, habet quodammodo infinitum augmentum: mala autem quae postquam aduenierint, non possunt habere remedium, uel non de facili, accipiuntur ut perpetua uel diuturna. & ideo maxime redduntur timeanda.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod remedium mali est duplex. Vnum, per quod impeditur futurum malum, ne adueniat, & tali remedio sublatum auferri spes, & per consequens timor, unde de tali remedio nunc non loquimur. Aliud remedium mali est, quod malum iam praesens remouetur, & de tali remedio nunc loquimur.

AD SECVDVM Dicendum, quod licet mors sit irremediabile malum, tamen quia non imminet de prope, non timeatur, ut supra dictum est. *

AD TERTIVM Dicendum, quod Philosophus ibi loquitur de per se bono, quod est bonum secundum speciem suam, sic autem non fit aliquid magis bonum propter diuturnitatem, uel perpetuitatem, sed propter naturam ipsius boni.

QVAESTIO XLIII.

¶ Super quaestio. quadragesima sexta articulum primum.

De causa timoris, in duos articulos diuisa.

EINDE considerandum est de causa timoris.

¶ Et circa hoc quae sunt duo.
¶ Primum, utrum causa timoris sit amor.
¶ Secundum, Vtrum causa timoris sit defectus.

IN quaestione quadragesimo tertio, tota nihil scribendum occurrit, nisi ex utroque articulo attentum te reddere, ut discas causas passionum cognoscere, & discernere, ex parte obiecti & subiecti &